

Met het Haagse Shell-vonnis in de hand wil milieubeweging overal baas worden in de directiekamers

Posted on 21 januari 2023 by Lucas Bergkamp

Afgelopen week spande de milieubeweging in Frankrijk een rechtszaak aan tegen Danone omdat het bedrijf te veel plastic zou gebruiken – de ‘plastic voetafdruk’ moet omlaag, claimt de beweging.

Daarbij steunt de beweging formeel op een Franse wet die van multinationale bedrijven een plan eist ter bescherming van de mensenrechten en het milieu. Deze actie is [geen verrassing](#): de militante zijde van deze internationale beweging heeft met de uitspraak van de rechtbank Den Haag in de Shell-zaak de overhand gekregen.

Inderdaad, achter de zoveelste rechtszaak tegen multinationals die vele miljoenen consumenten bedienen, gaat de wens van de milieubeweging schuil om via de rechter de bedrijfsvoering van onwillige multinationals over te nemen (of althans een deel ervan want in de technische kant is de beweging niet geïnteresseerd). Of

zoals Milieudefensie het zelf zegt, 'voor Shell en alle andere grote bedrijven is het simpel: [vergroenen of verdwijnen](#).'

Milieudefensie's 'Klimaatzaak van de eeuw'

Het revolutionaire vonnis tegen Shell dat Milieudefensie van de rechtbank Den Haag wist te verkrijgen heeft de fanatieke cel van de beweging, die het niet zo hoog op heeft met de democratie, vleugels gegeven. Met dit succes is immers aangetoond dat de klimaat- en milieubeweging via de rechter een plaats in de bestuurskamers van multinationals kan verkrijgen. Nu heeft Milieudefensie de regie over de klimaatbedrijfsvoering van Shell in handen.

Milieudefensie wist zo de politiek en daarmee de democratie buiten spel te zetten. Haar advocaat heeft meermalen laten weten dat 'we de democratie [onder curatele](#) moeten stellen'. In het hoger beroep tegen Shell bedient Milieudefensie zich nu ook van de diensten van Jan Rotmans, die een verklaard voorstander is van een '[klimaatdictatuur](#)'. Antidemocratische sentimenten zijn in het kamp van Milieudefensie kennelijk bon-ton.

Dat de rechtbank zich bewust was van de impact van haar vonnis blijkt uit het feit dat de [Engelstalige versie](#) er bijna nog eerder was dan de Nederlandse versie. De uitspraak werd [internationaal](#) gevierd als een belangrijke overwinning op de democratie en een lichtend voorbeeld voor rechters elders.

Gezien de link tussen olie en plastic is het geen verrassing dat de rechtszaak tegen Danone zich op plastic richt. Aardolie levert immers de bouwstenen voor plastic en door plastic aan te vallen, komt de olieproductie nog verder onder druk te staan. Over de gevolgen daarvan op de beschikbaarheid en prijs van energie en grondstoffen maakt de milieubeweging zich geen zorgen.

De claims tegen Danone

Danone produceert onder andere yoghurt en water in flessen. Die producten zijn vaak verpakt in plastic, want plastic is licht, flexibel en beschermt de producten uitstekend. Volgens de Franse eisers, onder wie het internationale verband van milieugroepen dat zich 'Zero Waste' noemt, doet Danone te weinig om het gebruik van plastic verder te verminderen.

Dat er geen wettelijke plicht bestaat tot zulke vergaande vermindering, is voor de eisers een onbelangrijk detail, want zij kunnen zich beroepen op de algemene beginselen die de rechtbank Den Haag heeft geformuleerd en op het groene geweten van de Franse rechter.

Op grond van de hierboven aangehaalde [Franse wet](#) die een 'waakzaamheidsplicht' ('vigilance') oplegt zijn bedrijven als Danone gehouden om een plan op te stellen teneinde te verzekeren dat binnen het bedrijf en de gehele keten de mensenrechten en het milieu gerespecteerd worden. Die wet stelt geen enkele eis aan de 'plastic voetafdruk' van een bedrijf, maar de milieubeweging wil dat de rechter die eis leest in de verwijzing naar milieubescherming. Ook bedrijven als Coca-Cola, PepsiCo, Nestlé en zelfs supermarkten als Auchan staan op de ['hitlist'](#) van de beweging.

De strijd tegen plastic

De milieubeweging voert al lange tijd een hevige strijd tegen plastic. Omdat de productie van plastic nauw gerelateerd is aan de productie van olie staan deze producten bij hen in een slecht daglicht. PVC ligt al langer onder vuur, want daarin zit ook nog chloor, en de campagnes tegen de zogeheten '[plastic soep](#)' hebben de reputatie van plastic verder ondermijnd.

Een jaar of tien geleden eisten activisten dat plastic gerecycleerd zou worden. Aan die wens kwam de wetgever tegemoet. Nu er in toenemende mate in plastic-recycling wordt geïnvesteerd, is dat niet meer genoeg voor de beweging: plastic moet weg, of, zoals ze het meestal diplomatiek zeggen, 'uitgefaseerd'.

Het getal nul

Hoewel wiskunde en natuurwetenschap niet haar sterkste kant zijn, heeft de milieubeweging iets met het getal nul. Kreten als 'zero waste', 'zero pollution' en 'net zero' zijn door hun niet aflatende gedram nu zelfs officiële beleidsdoelen geworden. Wat die termen precies betekenen, kan alleen van achter de schrijftafel worden uitgelegd. Kosten-baten analyses worden steevast vermeden, want die tonen aan dat dit soort voorstellen [zwaar nadelig](#) zijn.

Dat is in toenemende mate het probleem van de eisen van milieubeweging – ze staan los van de realiteit en vinden hun rechtvaardiging in een groene utopie.

Utopieën zijn echter gevaarlijk, omdat ze het zicht op andere belangrijke doelen en noden vertroebelen. Met het [ongrijpbare begrip](#) 'duurzaamheid' kunnen de activisten het milieudebat volledig sturen.

Welk alternatief zou de milieubeweging willen gebruiken in plaats van plastic? Glas of papier hebben ook nadelen voor het milieu. Of plastic, glas of papier 'beter' is, hangt af van de specifieke toepassing en de specifieke omstandigheden in een regio – een generiek oordeel valt niet te vellen. Dat is echter exact wat de eisers in de rechtszaak tegen Danone van de rechter vragen.

Bovendien houdt iedere vergelijking keuzes en [subjectieve waarderungen](#) in – bijvoorbeeld: telt de CO₂ uitstoot van de gebruikte materialen gedurende de volledige life cycle mee en, zo ja, hoe zwaar weegt die factor? En hoe zwaar weegt mee dat een alternatief meer voedselafval veroorzaakt? Of meer luchtverontreiniging in de productie van de benodigde grondstoffen? Of dat de recycling zelf negatieve milieueffecten heeft? De milieubeweging heeft wel antwoorden, maar die blijken bij [nadere analyse](#) stevast op de eigen voorkeuren gebaseerd.

Kosten

Zoals altijd, spelen de kosten uiteraard ook een belangrijke rol. Wanneer de prijs van producten stijgt, zullen consumenten dat voelen. Daarnaast neemt het aantal veeleisende ['groene' verplichtingen](#) voor bedrijven momenteel sterk toe en geld kan maar een keer worden uitgegeven.

Dus meer nadruk op 'zero waste' gaat ten koste van andere belangrijke doelen die bedrijven nastreven, waaronder ook productinnovatie. Wat de bredere gevolgen van de rechtszaak tegen Danone zullen zijn voor de bedrijfsactiviteiten is niet te overzien, ook niet voor de milieubeweging. Dat verder investeren in Europa met die verplichtingen en het risico van steeds zwaardere activistische claims ontmoedigd wordt, is een gegeven.

De maatschappelijke context

In de rechtszaak tegen Danone, zoals in de Shell-zaak, stellen de eisers het probleem voor los van de complexe maatschappelijke context. Bedrijven kunnen

uitsluitend handelen binnen andere systemen die noodzakelijk zijn voor de aanvoer van grondstoffen, de productie en het vervoer van goederen, en het recycleren van gebruikte materialen. Omdat deze systemen op elkaar afgestemd moeten zijn, heeft het geen enkele zin om een enkel individueel bedrijf door de rechter tot grotere spoed te laten manen.

Maatschappelijke problemen als negatieve gevolgen van excessieve CO₂-uitstoot en gebruik van plastic zijn [collectieve problemen](#). Dat is ook de reden dat overheden zich intensief met die problemen bezighouden. Alleen overheden kunnen immers de afweging maken tussen de tegenstrijdige maatschappelijke belangen en alleen zij zijn daartoe gemachtigd. Alleen overheden kunnen ervoor zorgen dat de veelheid aan factoren en systemen die nodig zijn om vooruitgang te boeken, goed gecoördineerd en op elkaar afgestemd zijn, zowel in de klimaat- als in de afvaldiscussie.

Opvallend is ook hoe anders de rechtbank Den Haag in de Shell-zaak heeft geoordeeld dan de Europese rechter. Zonder uitzondering weigert het Europese Hof in te grijpen waar de overheid complexe wetenschappelijke, technische of sociale afwegingen heeft gemaakt. Het is de rechter immers niet toegestaan, zo redeneert het Hof, om haar eigen oordeel in plaats te stellen van het oordeel van de overheid. De democratisch gekozen regering heeft bij het nemen van zulke beslissingen een grote discretie. Zo bewaakt de Europese rechter de balans tussen de machten.

Dit soort overwegingen vonden bij de rechtbank Den Haag geen gehoor, hoewel de Nederlandse regering een veel grotere democratische legitimatie heeft dan de Europese. Met een enkel woord verklaarde de Haagse rechter zich bevoegd om klimaatbeleid aan multinationals voor te schrijven.

De Franse rechter heeft nu een kans zich over het probleem van de machtscheiding en de rol van de rechter te buigen. Misschien is deze rechter gevoeliger voor het feit dat rechterlijke bemoeienis met complexe multivariabele, of [polyvalente](#), problemen gedoemd is [ongunstig uit te pakken](#).

De alwetende rechter

Hoe de Franse rechter de eisen tegen Danone gaat beoordelen, is moeilijk te voorspellen. In klimaat- en milieuzaken doen de activisten voorkomen of er slechts een ding telt – CO₂-emissies in de Shell-zaak en plastic afval in de Danone-zaak. Met

deze simplistische voorstelling van zaken komen ze bij de wetgever meestal niet zo ver.

Maar bij de rechter helpt simplisme om hun vorderingen aannemelijk te maken. Tegelijkertijd misleiden ze daarmee de rechter, die zich met het selectieve en uiterst eenzijdige feitencomplex plotseling [alwetend waant](#) en niet begrijpt waarom de wetgever niet eerder meer heeft gedaan.

Bedrijven zetten meestal de handrem op de verdediging tegen de claims van de machtige milieubeweging, want [reputatieschade](#) en verdere acties dreigen. Danone komt ook niet veel verder dan zeggen dat ze 'een pionier op het gebied van milieurisicobeheer' zijn. Daarmee ligt het veld wide open voor de activisten die dan rechtszaken naar hun hand kunnen zetten en daarmee hun wil aan een heel land opleggen.

Het algemeen belang

Steeds vaker weten activisten zich zo het algemeen belang [toe te eigenen](#). Alleen zij hebben een duidelijk hoorbare stem in de rechtszaal. Het 'algemeen belang' wordt handig gereduceerd tot dat ene groene dogma dat ze via de rechter aan het volk willen opdringen. De grote afwezige in deze algemeen belang-zaken is de burger, die helaas wel de rekening betaalt.

Er is echter een begin van een tegenbeweging waarneembaar. Burgers realiseren zich meer en meer dat het van eminent belang is dat zij zich gaan roeren in dit soort activistische rechtszaken. In het hoger beroep van Shell tegen Milieudefensie hebben zich inmiddels [twee organisaties](#) gemeld die de stem van rationeel beleid en van de burger vertolken.

Dat biedt uitzicht op een grondiger debat in de rechtszaal en een meer gebalanceerde rechterlijke uitspraak. Als dit voorbeeld in de zaak tegen Danone navolging vindt, komt er van procederen in het algemeen belang eindelijk iets terecht.

Wynia's Week wordt mogelijk gemaakt door de donateurs. Doet u al mee? Doneren kan op verschillende manieren. Kijk [HIER](#). Hartelijk dank!